

Fakultetsopponenten sammanfattar

JERRY ROSENQVIST

Enheten för skolutveckling och ledarskap vid lärarutbildningen,
Malmö högskola

Girma Berhanu – Learning in context: An ethnographic investigation of mediated learning experiences among Ethiopian Jews in Israel. (Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 2001)

Girma Berhanu lyfter i sin doktorsavhandling fram ett brett och komplext ämne med stor allmängiltighet genom en studie av ett unikt problem i det lilla formatet. Det breda och allmängiltiga gäller mänsklig integration, och det unika studieobjektet är judiska ungdomar vars familjer invandrat till Israel från Etiopien. Immigration skedde i ett par större vågor under 1980- och 90-tal, och blev då föremål för tämligen stor internationell uppmärksamhet.

Det allmängiltiga lyfts fram genom en problematisering av integration som fenomen, det vill säga ifall denna hindras av ett kategoriserande synsätt – inom specialpedagogisk forskning som analysinstrument kallat »the categorical perspective» – eller om den befrämjas genom att ställas i relation till olika kontextuella fenomen – »the relational perspective».

Etiopisk uppfostran är starkt traditionell. Studiens syfte är att belysa och analysera gruppbaseade skillnader beträffande inläring och skolframgång bland traditionellt fostrade ungdomar i denna lilla »community» av etiopiska judar. Ansatsen medger också ett studium av anpassning i form av integration – på lika villkor – eller anpassning som en ensidig assimilering, i detta fall på det israeliska etablissemangets villkor.

De forskningsfrågor Girma Berhanu ställde upp för sin undersökning gällde de studerade ungdomarnas perspektiv på och huvudsakliga uppfattning av, samt attityd till lärande. Vidare ville han få kunskap om hur den etiopiska socialisationstraditionen stod sig i det drastiska mötet med den nya kulturen, det moderna sociala livet och ekonomiska förhållanden i det nya landet Israel. En tredje forskningsfråga gällde former för interaktion mellan föräldrar och barn och mellan barn i denna etiopiska »kommun».

De studerade ungdomarna och deras familjer utgjordes av två grupper: Vatikim, ett etiopiskt namn för en veterangrupp som levt 10 år eller längre i Israel och Olim, som levt mindre än fem år i landet. Båda grupperna visar tillkortakommanden vad gäller prestationer både i och utanför skolan. Författaren kom i kontakt med dessa ungdomar genom arbete som läxhjälp. Därigenom

fick han också tillträde till ungdomarnas hem, vilket han utnyttjade genom att i studien involvera även föräldrarna och deras sätt att fostra barnen.

Girma Berhanu hänför avhandlingens övergripande metodiska ansats till den etnografiska traditionen eftersom han söker förklarande strukturer som tar hänsyn till sociala möjligheter och undervisningsanknutna prestationsmönster. Pedagogik, menar författaren, är ett komplext problemområde och för att göra sina data rättvisa har författaren valt en helhetsanalys i stället för att arbeta med separata analyser av enkelspåriga problem, en åkomma som Girma Berhanu, i sin inledning, menar är alltför vanlig i pedagogisk forskning.

Den forskningsmetodiska ansatsen omfattade tre analysnivåer, nämligen en individuell nivå, en nivå mellan individer och en institutionell nivå, för att kunna visa på kognitiva, affektiva och beteendemässiga skillnader bland individer och mellan olika kulturgrupper. Konkret innebär detta att författaren har följt sina undersökningsgrupper både i skolan och i hemmet. På båda ställena har han observerat verksamheter och beteenden. Vidare har han intervjuat eller samtalat med både föräldrar och barn och ungdomar. Som komplement till en tämligen omfattande bakgrundsbeskrivning till de studerade israelerna med etiopiskt ursprung redovisar han ett par ingående fallbeskrivningar. Vidare genomförde han två uppfostrans- eller undervisnings(medierings)experiment i hemmen där han i ena fallet lät de tämligen nyinvandrade (olim)mödrarna visa sina barn och ungdomar hur man bakar det typiska etiopiska brödet injera. I det andra fallet observerade han processen när föräldrarna i »veteranfamiljerna» (vaticim) skulle lära ut amharic-alfabetet till sina barn och ungdomar.

Teoretiskt förankras studien i klassiker som Piaget och Vygotsky beträffande lärandeprocessers utveckling, men författaren menar att dessa perspektiv, knutna till kognitiv individualism respektive sociokulturella ansatser, inte är tillräckliga för att karakterisera interaktionens natur mellan uppfostrare och barn. Som komplement tillför författaren Rave Feuersteins teoretiska modell för Mediated Learning Experiences (MLE), vilken bygger vidare på Vygotskys medieringsbegrepp. Detta gäller framför allt Vygotskys teori om den proximala utvecklingszonen, dvs barnets utvecklingspotential, men författaren anknyter även till Vygotskys tes om att det inte finns någon grundläggande struktur för tanken som gör denna oberoende av kulturellt inflytande.

Mediated Learning Experiences (MLE) har av Feuerstein och hans medarbetare utvecklats både som teori och som modell för metodologisk intervention i avsikt att modifiera individuella funktioner. Avhandlingens författare hade parallellt med den empiriska studien möjlighet att delta i Feuersteins föreläsningar. Han tar i sin undersökning framför allt fasta på Feuersteins vidareutveckling av den medierande modellen, benämnd Structural Cognitive Modifiability (SCM), och tre villkor knutna till denna. Villkoren, vilka han menar är universella, är:

- intentionality and reciprocity, det vill säga det måste finnas en tydlig intention från mediators sida, liksom ömsesidighet mellan den lärande och läraren, mellan barn och fostrare;

- mediation and meaning, det vill säga medieringen måste vara meningsfull för den lärande, och
- transcendence, det vill säga medieringen måste ha en viss allmängiltighet eller väcka associationer även till andra områden.

För mätning av grundläggande element i MLE har Feuerstein och hans medarbetare utvecklat testmetoder, och avhandlingsförfattaren genomförde sådana test i undersökningsgrupperna. Resultaten från dessa test visar att det är stor skillnad mellan vilka grundläggande element som betonas i hemmet och i skolan. Exempelvis kunde man se att medan skolan betonade MT (mediering av lärandets »transcendence«, allmängiltighet) eller MCR (mediation of competence and reward), så betonades regler för gott uppförande, såsom att man skulle fullgöra sin uppgift, i hemmen. Över huvud taget visade det sig att skolan befrämjade ett närmast helt motsatt fostransideal än det de etiopiska ungdomarna upplevde i sina hem.

Individuella och självständiga initiativ var ledstjärnor i skolan, liksom att rentav opponera mot lärares anvisningar, vilket var totalt främmande för eleverna med etiopiskt ursprung. De elever som bott i Israel under en längre period (vatikim), hade något lättare för att anpassa sig till dessa kontradiktioner än sina kamrater, som varit i landet mindre än fem år (olim). Båda grupperna kom emellertid till korta gentemot sina infödda kamrater eller kamrater som emigrerat från västligt orienterade länder.

Den studerade populationen ungdomar visade överlag en hel del tillkortakommanden både vad gäller anpassning till det israeliska samhället och skolprestationer. Exempelvis var dessa ungdomar överrepresenterade i specialklasser, i gymnasieskolans yrkesprogram och beträffande antalet »drop outs«. I skolan betraktade man ofta den relativt låga prestationsnivån som brist på adekvat fostran i hemmen eller som beroende på kulturella skillnader och bristande anpassningsförmåga.

Girma Berhanu vågar emellertid, med stöd av sina resultat, dra slutsatsen att exempelvis överrepresentationen i specialklasser i stället beror på den israeliska skolans oförmåga att anpassa undervisningen och skolans organisation till elevers olika behov. I stället försöker skolan med kompensatorisk undervisning för att komma tillrätta med enskilda elevers definierade brister, det vill säga ett agerande i ett tydligt kategoriskt perspektiv. Författaren ser detta som tecken på skolans inriktning på fostran i och till en monokultur utan hänsyn till elevernas skilda nationella, kulturella och socioekonomiska bakgrunder. Girma Berhanu framhåller i stället inlärning som en process avhängig situation, kontext och elevens kulturella bakgrund.

Socialisationen av etiopiska barn koncentreras på att skapa väluppfostrade, vänliga, hänsynstagande, icke-konkurrerande, lydiga, blyga och respektfulla barn, vilket står i direkt kontrast till fostransidealen för västligt orienterade judar. Den mentala träningen av etiopiska judiska barn, speciellt bland judar kvar i Etiopien, är direkt förbunden med den förhandenvarande uppgiften på ett meningsfullt och funktionellt sätt. Författaren menar att klyftan mellan den etiopiska hemmiljön och den israeliska skolmiljön med målsättning att

assimilera och införliva immigranter är stor, i synnerhet som dessa processer sker helt på israeliska villkor.

Författaren beskriver den israeliska skolkulturen med stöd av tre huvudresultat från studien: (i) den stränga monokulturen, (ii) bristen på känsla för hur barn från olika kulturer lär sig, samt (iii) skolmiljöns betydelse för minoritetsbarns akademiska karriär. Den sammantagna slutsatsen av dessa karakteristika är att den israeliska skolan i sin ambition att inlemma immigrantbarnen i den nya kulturen på samma gång neutraliserar barnens gamla kulturtillhörighet utan att egentligen ersätta förlusten av den gamla. Genom att skolans medelklasskultur hänger lite ihop med kulturbegreppen hos vissa immigrantgrupper, såsom den etiopiska, blir de tidiga skolerfarenheterna hos barn från sådana kulturer att de är underlägsna. Författaren menar att en sådan skolkultur legitimerar olikhet.

Eftersom eleverna med etiopiskt ursprung känner sig underlägsna känner de sig också utanför det normala, vilket skapar identitetskriser. Sådana identitetsproblem försvagar ytterligare den akademiska karriären och stärker känslan av utanförskap. Då utanförskapet har en komplex och mångfaktoriell bakgrund måste en förändring underbyggas i skolans sätt att möta eleverna, i skolans organisation. En träffande metafor ges av författaren när han skriver att problemet definitivt inte har sin lösning i att enbart uppmana de israelisk-etiopiska barnen »to pull themselves up by their bootstraps», vilket tycks vara det enda råd som står till buds i dagens israeliska skola.

Girma Berhanu tvingades ibland, av skäl som man måste förstå, till ad hoc-lösningar i sin datainsamling. Bortsett från detta, liksom från vissa vagheter i beskrivningen av proceduren vid databearbetningen, menar jag att här refererad doktorsavhandling verkligen tillfört området pedagogik ny kunskap. Avhandlingen har sin styrka i själva problemställningen, en minoritetsgrupps möte med en ny kultur ur ett fostrans- och inlärningsperspektiv. De integrationsproblem som studeras ser jag som giltiga för många sub- och minoritetsgrupper i det västerländska samhället. Aktörer inom skolan i den västerländska hemisfären bör genom studiens resultat, slutsatser och rekommendationer få många både tankeställare och tips beträffande sättet att organisera undervisningen för att, som det heter i lärarutbildningskommitténs slutbetänkande (SOU 1999:63, Kap 9), nå »kompetens för att möta alla elever».